

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Theologia Moralis

Antehac ex probatis Auctoribus breviter concinnata

Busenbaum, Hermann

Coloniae Agrippinae, 1707

Q. 189. Quæ sint poenæ statutæ ratione duellorum, & quinam eas
incurrant.

urn:nbn:de:hbz:466:1-42515

ob rationes pro hac & illa parte antea infinuatas
 Dixi semper, non esse duellum tale, aut sub pœnis
 sic prohibitū, nam omne duellum privatâ autori-
 tate factum illicitum est, cū enim duellantes
 vitam suam exponant periculo, tribuuntque Jus
 vitæ suæ alteri, & vicissim velint tribui tibi Jus
 in vitam alterius, agunt imprimis contra Jus,
 quod solus Deus habet in vitam omnium, deinde
 agunt etiam contra Charitatem sibi & Proximo
 debitam, ideóque semper peccant mortaliter.

347 Q. 189. *Quæ sint pœne statuta ratione duellorum
 & quinam eas incurrant.* R. Eas accuratè enume-
 rant *Sanct. L. 2. c. 39. à n. 18. & Regin. in Praxi L. 2. c. 39.*
 Atque imprimis *Trid. Sess. 25. c. 19. de Ref.* sic habet:
*Detestabilis duellorum usus fabricante diabolo
 introductus, ut cruentâ corporum morte animarum
 etiam perniciem lucretur, ex Christiano orbe penitus
 exterminetur, Imperator, Reges, Duces, Principes,
 Marchiones, Comites, & quocunque alio nomine
 Domini temporales, qui locum ad Monomachiam
 in terris suis inter Christianos concesserint, eo ipso
 sint excommunicati ac Jurisdictione & dominio
 civitatis, castri aut loci, in quo vel apud quem
 duellum fieri permiserint, quod ab Ecclesia obvenit
 privati intelligantur; & si feudalia sint, directis Dominis
 statim acquirantur. Qui verò pugnam commiserint
 qui eorum Patrini vocantur, excommunicationis ac
 omnium suorum proscriptionis ac perpetua infamie
 pœnam incurrant, & ut homicidæ juxta sacros Cano-
 nes puniri debeant, & si in ipso conflictu decesserint
 perpetuò careant Ecclesiasticâ Sepulturâ: Illi etiam
 qui consilium in causa duelli tam in Jure quàm facti
 dederint, aut aliâ quâcunque ratione ad id quemquam
 suaserint, nec non spectatores, excommunicantur
 ac perpetua maledictionis vinculo teneantur.*

non obstante quocumque privilegio seu pravâ consuetudine, etiam in memorabili. Hæc postea renovavit Pius IV: præterea Gregorius XIII. & Clemens VIII. eandem pœnam extenderunt ad quælibet duella privata, & absolutionem à censura Sedi Apostolicæ reservavit idem Clemens: denique ex c. De Clericis pugnantibus in duello, docet Regin. n. 77. omnes, qui præcipiunt, consulunt, defendunt pugnantem in eo, si homicidium vel mutilatio sequatur, esse irregulares. Circa hæc tamen nonnulla sunt annotanda.

§. I. Excommunicatio, quæ incurritur, est 848
 lata sententiæ, uti cum communi *Suar. & Sanch.* n. 26, incurrunt autem eam omnes, qui duellant, provocant vel acceptant duellum, instigant, dant consilium, arma ministrant, favent, sunt patrini seu secundantes: item Principes vel Domini territorii, qui duellum inter Christianos permittunt, qui non puniunt duellum, qui aspiciunt: Clerici autem duellantes vel acceptantes duellum Jure communi antiquo etiam suspenduntur ab officio, Jure autem novo Pii IV. si etiam tantum instigent, faveant, promoveant &c, præter excommunicationem etiam incurrunt privationem omnium dignitatum, beneficiorum & officiorum Ecclesiasticorum, fiuntque inhabiles ad illa & alia in posterum obtinenda, uti refert *Sanch.* num. 19; Sannig tamen in Jus Can. L. 5. T. 14. n. 4. citans *Suar. & Pirh.* dicit pœnas illas speciales concernentes Statum Clericalem non incurri à Clericis provocantibus & actu non duellantibus: denique Clemens VIII. civitates, oppida vel terras, in quibus Principes vel Domini expressè aut tacitè duella permittent, ipso facto subjicit Interdicto,

Ii quod

quod relaxare possit solus Papa : sed circa hæc iterum aliqua magis sunt explicanda.

849 §. II. Si quis tantum provocet vel acceptet, & postea non sequatur pugna, *Hurtad.* apud *Dian. P. T. 14. R. 102.* dicit etiam post Bullam *Clementis VIII.* non incurrere poenas, sed omnino dicendum est cum *Bonac. Fill. Esc. Tamb. & aliis* communissimè, quòd incurrat, sic enim habent expressa verba *Clementis* apud *Dianam* : imò inde etiam ostenditur, quòd sola provocatio, quamvis non sequatur acceptatio, fit prohibita sub excommunicatione reservata, si enim incurrit instigans, multò magis provocans, & de utroque similiter habent verba

850 §. III. Si quis provocet ad duellum, non explicat sed confusè tantum, v.g. si *Cajus* sic scribat *Titio* desidero à te audire explicationem & sensum verborum, quæ heri contra meum honorem dixisti ad hoc autem audiendum cras te horà decimam exspectabo in prato suburbano, & spero te facturum juxta debitum tuum : Si veniat uterque & pugnent, aliqui putârunt illos non incurrere excommunicationem, quia *Cajus* directè tantum voluit sibi explicari verba offensiva, & quamvis intendisset duellare, tamen ad incurrendas poenas requiritur delictum externum, nec sufficit intentio : sed *Lugo* in *Resp. Mor. L. 2. D. 1. re& doct.* utrumque incurrisse, quia imprimis adfuit intentio duellandi, alioqui non erat opus tendere ad tale locum aut arma sumere secum: deinde illa intentio sufficienter manifestata est per literas vel nuncium adeòque etiam sufficienter facta est acceptatio à *Titio*, hoc ipso, quòd comparuerit, nam ex parte duellantium sciunt omnes, & sciebat *Titio* quia verba illa spectare ad duellum, ergo uterque poenas incurrit.

§. IV. Fieri potest etiam hoc modo tacita pro- 851
 vocatio ad duellum, v.g. Cajus iratus dicit Titio :
 exi in plateam mecum, volo tecum parum loqui :
 nam si Titius moraliter certus sit se evocari
 ad pugnam, & exeat, secundum *Sanch.* num. II.
 uterque incurrit pœnas, quia est invitatio &
 acceptatio duelli, nisi fortè quis excuset ex eo, quòd
 sit quasi prima rixa, & non fiat ex condicto, uti
 n. 845. dictum est : non tenetur tamen Titius, etiam
 in sententia *Sanchez*, ideo manere domi, si negotia
 postulent eum exire, imò etiam statim exire potest,
 si credat fore, ut Cajus blandis verbis placetur,
Bann. & Sanch.

§. V. Consulens non incurrit, si revocavit consi- 852
 lium, quantum potuit, licet secutum sit duellum,
Bonac. & alii cum Dian. P. 6. T. 6. R. 21 ; idem proba-
 biliter dicit *Diana P. 3. T. 6. R. 1.* de illo, qui ineffica-
 citer consuluit, id est, consuluit, sed non secuto
 duello; contrarium tamen docent alii communius
 & probabilius, quia consilium ipsum secundum se
 prohibetur, & non tantum ratione effectus secuti.

§. VI. Qui narrat aliquid, ex quo prævitet 853
 aliquos se provocaturos ad duellum, non excom-
 municatur, nisi per hoc vellet incitare, *Bonac. & alii*
cum Diana R. 21 ; multò minùs illi excommuni-
 cantur, qui audiunt vel legunt scripta, quibus
 aliqui se provocant, uti post *Comit.* docet *Diana* ;
 qui autem literas provocatorias scribit vel eas
 defert, incurrit, quia cooperando favet & promo-
 vet, *Regin.* num. 83.

§. VII. Commodans arma sua amico volenti 854
 duellare, excommunicatur, si per hoc promoveat,
 quia nempe acceptis his armis magis excitatur ad
 pugnandù : si verò per arma meliora solùm id fiat,

ut ipse nihilominus æquè citò & audacter pugnat-
 turus, sit tantùm securior in pugnando, & fiat
 victor, non est peccatum, nec incurritur ulla pœna,
 quia tum non facio, ut duellent, sed tantùm
 ut amicus meus cum minore periculo duelles,
 in quo nihil est mali, *Hurt.* apud *Dia.* P. 5. T. 14. R. 101.
 non est tamen licitum dare arma contra pactum
 duellantium inæqualia, quia voluerunt pari-
 bus armis certare.

855 §. VIII. Principes & Magistratus illi incurrun-
 t excommunicationem, qui post duellum condo-
 nant seu non puniunt Duellantes, *Steph.* T. 3. D. 4.
 n. 64: Imò incapax est absolutionis, qui provocat-
 tem ad duellum non punit valde graviter, cum
 non sit secuta pugna, *Gobae* in *Exp.* T. 7. n. 573. App.
 Lit. F. Ratio est, quia Superior tenetur adhibere
 media necessaria pro extirpandis criminibus
 Reipublicæ nocentissimis, quale crimen est
 ejusmodi provocatio, neque enim sine pœna
 gravissimis extirpabitur.

856 §. IX. Si Princeps solis infidelibus concedere
 in sua terra locum ad duellum, non incidere
 in pœnas *Tridentini*, quod addit, *inter Christianos*
 uti nec tunc incurreret, si inter Christianos per-
 mitteret ad vitanda majora damna vel scandala
 Decretum enim intelligi debet de permittentibus
 illicite, *Sanch.* n. 29. & 30. *Regin.* n. 75. *Castrop.* T. 6. D. 3.
 P. 7. n. 20. Incurreret tamen Princeps, qui illicite
 permitteret Christiano cum infideli, ob verbum
Clementis apud *Sanch.* suprâ, qui etiam ex verbis
Gregorii videtur innuere incursum, si permit-
 ret infidelibus, nam *Gregorius* videtur absolute
 loqui de permittentibus, abstrahendo *inter quos*
 nisi fortè dicatur tantùm voluisse explicare
Tridentinum.

§. X. Qui approbant duellum vel provocatio-⁸⁵⁷
nem nomine suo factam, non ideo sunt excommu-
nicati, *Bonac. Basf. v. Duellum, n. 9. Dian. P. 3. T. 6. R. 1.*
Tambur. Lib. 6. c. 1. §. 3.

§. XI. Excommunicationem incurrunt specta-⁸⁵⁸
tores ex composito, seu socii de industria specta-
ntes, unde illi non incurrunt, qui casu & per transitū
sistunt, ut obiter videant, *Sanch. Bonac. Dian. supra,*
& P. 5. T. 14. R. 100: imò nec illi, uti probabiliter
docent *Dian. & Tambur,* quorum præsentiâ scitur
non movere duellantes, & solùm curiositatis causâ
eunt visuri: certò autem non incurrunt, qui eunt,
ut Confessionem audiant, ut impediunt, ut mede-
antur vulneratis; hinc putat *Tamb.* eos solos aspi-
cientes incurrere, qui adsunt animum vel authori-
tatem dantes duellantibus, vel *ex condicto* tanquam
testes aut Judices seu arbitri; idemque docet *Fill.*
T. 15. n. 114. & *Hurtad.* apud *Dian. supra,* rationem
dant, quia hoc videntur significare illa verba,
ex composito & socii spectatores; *Regin. num. 77.* dicit
eos solos vocari spectatores, qui se in publico exhi-
bent, & præsentiâ suâ concurrunt ad solennitatem
spectaculi.

§. XII. Qui accessit animo aspiciendi, non est⁸⁵⁹
excommunicatus, si duellum vel actus ad pugnam
proximus non sit secutus, *Bon. Basf. v. Duellum. n. 9.*
Dian. P. 3. T. 6. R. 1, quia reipsâ non fuit spectator.
Excipit *Sanch. n. 20. & 31,* nisi conatus esset efficere,
ut pugnaretur, vel saltem si non impedivisset,
cùm poterat, sed maluisset pugnari, nam talem
expressè excommunicat GREGORIUS XIII,
etiâ si ad pugnam ventum non sit, quando
per ipsum non stetit, quò minùs veniretur.

§. XIII. Qui ex occulto duellum aspicit, non⁸⁶⁰
incurrit censurâ, quia nemo propriè est spectator,

nisi qui se in publico exhibet & actum suâ præfentiâ cohonestat, *Regin.* suprâ, *Lesf.* de Justit. L. 4. c. 4. n. 83. aliique cum *Dia.* suprâ. Quod si occultè videns id faciat duellantibus omnino non conficiis, adhuc certius est non incurrere pœnas, quia tum nullo modo potest movere ad pugnam: nota tamen *Regin.* etiam mortaliter peccare, 1. Si aspiceret ita comparatus, ut tamen adhuc vellet aspiceret, licet graviter prohiberetur. 2. Si sit causa, cur alii duellent, scientes eum aspiceret. 3. Si inde oriretur grave scandalum aliis, quod facilius fiet, si Religiosus ita aspiceret, & hoc sciretur.

361 §. XIV. Excommunicatio hæc est reservata Papæ, unde *Sanch.* n. 27. & alii dicunt Religiosos, licet possint absolvere ab omnibus aliis casibus Papæ reservatis, tamen non posse ab illa absolvere, possunt tamen Episcopi virtute *Tridentini*, si delictum sit occultum nec adhuc deductum ad forum contentiosum. Addit *Laym.* L. 3. T. 3. P. 3. c. 5. num. 4. Bullas illas quoad pœnam Censuræ non obligare in Germania & partibus Septentrionalibus, tum quia ignorantur, tum quia in tanto rigore non sunt receptæ, hinc *Gob.* in Exp. T. 7. n. 573. dicit Mendicantes in superiore Germania, & alios, qui cum eis participant in privilegiis, sine scrupulo absolvere, loquitur tamen de duello privato, quod fit condito tempore & loco, sed non observatis omnibus solennitatibus, inter quas sunt Chartæ, missæ, testes, fide-jussores &c: sed *Dicast.* de Justit. L. 2. T. 1. D. 10. Num. 238. *Bona-Gratia* v. *Absolutio*, *Loth.* T. 6. art. 7. *Tambur.* de Confess. L. 3. c. 7. n. 15. *Busenbaum* L. 7. c. 1. D. 5. absolutè docent Mendicantes posse absolvere duellantes, socios & fautores, perinde atque ab aliis casibus & censuris Sedi Apostolicæ reservatis, idque ex declaratione

Cle-

Clementis VIII, de qua testatur *Comit. Lib. 6. Mor.*
 Q. 17. Excipiuntur autem soli Itali extra Urbem,
 quibus ea potestas jussu Clementis negata est, uti
 videri potest apud *Bonagratiam*, qui etiam affert
 aliam declarationem *Urb. VIII.* anno 1628. datam.

§. XV. Non omnes pœnæ ratione duellorum ⁸⁶²
 statutæ incurruntur ipso facto, nam infamia,
 proscriptio, bonorum amissio & loci, in quo fit
 duellum, inhabilitas ad beneficia obtenta, prære-
 quirunt sententiam saltem declaratoriam crimi-
 nis, cum privent Jure acquisito: putantque proba-
 bile *Navar. Molin. & Sanch.* etiam inhabilitatem
 ad beneficia obtinenda indigere sententiâ Judicis:
 dubium autem est, an idem dicendum sit de priva-
 tione Sepulturæ, si quis in duello moriatur, *Baur.*
 & *Dian. P. 7. T. II. R. 44.* putant indigere, censentque
 idem doceri à *Sanch. & Castrop. n. 21.* eò quòd dicant
 solam excommunicationem, suspensionem &
 Interdictum ipso facto incurri: sed contraria sen-
 tentia, nempe quòd privatio sepulturæ ipso facto
 incurratur, est communior.

§. XVI. Quando duellum non fuit evidenter ⁸⁶³
 notum, Parochus non potest in illo defunctum
 privare sepulturâ, *Diana* suprâ. Ratio est, quia
 publicæ pœnæ solùm vitiis publicis sunt infli-
 gendæ, inquit *S. Thomas* Opusc. 73. c. 21, hinc docent
Bonac. & Barbof. de Parochis c. 26. n. 45, si non sit
 notorium delictum, Parochum nec debere sepelire
 mortuum in duello, nec denegare sepulturam, sed
 rem ad Episcopum vel ad ejus Vicarium esse defe-
 rendam: quod etiam tum fieri debet, si Parochus
 esset notum, quòd duellum, in quo quis defunctus
 est, posset probari per sufficientes testes, *Basf.*
 v. *Duellum.* n. 9. *Dian. P. 8. T. II. R. 34.* quia quando
 duellum non est notorium, non incurritur

privatio sepulturæ, nisi post declarationē criminis à Judice factam, uti tenent *Lezan. & alii* apud *Gob.* in *Quin. T. 5. c. 50. n. 29*, tum autem spectat ad Judicē causa, quando fiet publica: Si tamen longè abesit Ordinarius, defunctus deberet à Parocho sepeliri, attamen posset Ordinarius postea publicato crimine in pœnam curare exhumari corpus.

364 §. XVII. Si duellans non moriatur in loco conflictus, non privatur sepulturâ, licet moriatur eodem die ex vulnere in conflictu accepto, quia verba dicunt, *si in conflictu moriatur*, *Dian. P. 1. T. 16. R. 52.* & alii: imò si post conflictum in eodem loco confiteatur ibique moriatur, non videtur privandus sepulturâ, quia cùm intercedat tempus à vulnere ad Confessionem, non dicitur mori in conflictu, sed post illum, *Tambur.* Nec obstat *Rituale Pauli V.* dicens illis esse denegandam sepulturam, etiamsi signa Pœnitentiæ dederint: *Nam* signa moraliter adhuc in conflictu fieri possunt, non ita Sacramentalis Confessio, quæ plus temporis requirit; unde si aliquod tempus intercedat, & duellans signa Contritionis dederit, sed ex defectu Sacerdotis non fecerit Confessionem, putat *Partell* in *Resp. Mor. T. 1. P. 3. c. 10.* posse sepeliri loco sacro, quia moritur post conflictum, nam moritur, postquam elicuit contritionem, hanc autem elicuit etiam moraliter post conflictum, suppono enim aliquod tempus intercessisse: An autem sic defunctus, qui Pœnitentiæ signa dedit, absolvi possit aut debeat ab illa excommunicatione, dicitur *Lib. 7.* & videri potest *Dica. affilio de Cens. D. 3. D. 30.*

365 §. XVIII. Qui mortuum in duello sepeliunt in loco sacro, non excommunicantur, quia nullibi invenitur statuta hæc pœna, *Baur. & Dian. supra.* §. XIX.

§.XIX. *Mendo* §.5.n.274. rectè notat hanc pœnam 866 fore efficacissimam pro impediendis duellis, si inter conditiones promovendorum ad aliquod qualecunque, etiam sæculare officium, ponatur velut indispensabile impedimentum, duellasse, provocasse vel acceptasse duellum. *Nec obstat*, quòd inter informationes pro admittendis ad Ordinem Equestrem S. Jacobi quærat, an Provocatus recusaverit duellum: *Nam* non approbatur, si acceptaverit, sed tantum volunt scire, an recusaverit ex ignavia, si enim recusavit dicens se nolle Deum offendere, nec posse per Legem naturalem, divinam & humanam, alioquin se compariturum, tum nihil obest admissioni ad illum Ordinem, uti rectè cum aliis *Mendo* §.2. num. 248.

ARTICULUS II.

An & quousque liceat bellum.

Resp. *Bellum defensivum*, quo scilicet 867 vis injusta repellitur, licet etiam privatâ auctoritate; *offensivum* verò, quo vis infer-
tur, ut liceat, tres conditiones requirit: 1. Ut geratur auctoritate Principis, vel Magistratus, nullum agnoscentis Superiorem, qualis est Papa, Imperator, Reges & quædam Respublicæ, v. g. Venetorum, Genuensium, &c. 2. Ut adfit justa causa, eaque gravis, v. g. necessitas boni communis & quietis conservandæ, recuperatio injustè ablatorum, coërcitio rebellium, defensio innocentum, &c. *Vid. Laym. L. 2. T. 3. c. 12. Et Molin. T. 1. D. 104. Dian. P. 6. T. 4. R. 3.*